Planlegging av grønnstruktur

i byer og tettsteder

DN-håndbok 6
1994

Direktoratet for naturforvaltning 1994

ISSN 0802-8370

ISBN 82-7072-144-1

TE 622

Refereres som:
Thorén, A-K. H. og Nyhuus, S. 1994.
Planlegging av grønnstruktur i byer og tettsteder.
– DN-håndbok 6. Direktoratet for naturforvaltning

Layout: David Keeping

Produksjon: Team Grafisk AS

Foto: der ikke annet er oppgitt,
Signe Nyhuus og Anne-Karine Halvorsen Thorén

Illustrasjoner: Tom Dyring

PLANLEGGING AV GRØNNSTRUKTUR I BYER OG TETTSTEDER

DN-håndbok 6
1994

Trondheim

Direktoratet for naturforvaltning
Tungasletta 2, 7005 Trondheim
Telefon: 73 58 05 00 – Telefax: 73 91 54 33

DN-håndbok

6
1994

Tittel:

Planlegging av grønnstruktur i byer og tettsteder

Forfattere:

Anne-Karine Halvorsen Thorén og Signe Nyhuus

Utgiver:

Direktoratet for naturforvaltning

Antall sider:	ISSN 0802-8370 ISBN 82-7072-144-1 TE 622	Dato:
68		September 1994

Emneord:	Keywords:
grønnstruktur planlegging biologisk mangfold grønn plakat	greenery planning biological diversity

Ekstrakt:

Grønnstrukturen er nettverket av grønne områder i byer og tettsteder. Håndboken beskriver disse områdenes verdi og funksjoner for naturmiljø og for menneskers trivsel.

Kommunene har de viktigste virkemidlene for å ivareta grønnstrukturen. Håndboken beskriver hvordan kommunene kan utarbeide offensive strategiplaner som trekker opp hovedlinjer for vern og forvaltning av grønnstrukturen.

Det er ikke en forutsetning at kommunene i første omgang må lage en omfattende og detaljert plan for vern og forvaltning av grønnstrukturen. Som en første strategi er det tilstrekkelig med grove kartlegginger og vurderinger av verdier og bruk. Denne metoden presenteres som "grønn plakat" i håndboken. For å kunne ivareta de grønne områdene i en plansammenheng hvor fortetting er ønskelig er det en viktig forutsetning at disse områdene er registrert og vurdert.

FORORD

Gjennom bl.a. stortingsmeldingene nr. 40 (1986–87) Om friluftsliv, nr. 31 (1992–93) Den regionale planleggingen og arealpolitikken og ikke minst nr.13 (1992–1993) Om FN-konferansen om miljø og utvikling i Rio de Janeiro er det uttalt som mål:

- å utvikle strategier for bærekraftig vern og bruk av biologisk mangfold hvor føre-var-prinsippet ligger til grunn,
- å få sterkere forståelse for grønne verdier i kommunal virksomhet knyttet til byer og tettsteder,
- å få en målrettet sikring av de verdifulle grønne områdene og forbindelsene i den kommunale planleggingen,
- å få en mer målrettet forvaltning, drift og tilrettelegging av verdifulle grønne områder og forbindelser i kommunene.

Det er kommunene som har de viktigste virkemidlene for å ta vare på og forvalte naturverdiene i byene og tettstedene i sin planlegging og forvaltning.

Kommunene bør utarbeide offensive strategiplaner som trekker opp hovedlinjene for vern om og forvaltning av de grønne områdene i byer og tettsteder.

Det er ikke noe mål at alle kommuner i første omgang skal lage omfattende og detaljerte strategier for vern og forvaltning av grønnstrukturen. Som en 1. generasjons strategi er det tilstrekkelig med grove kartlegginger av grønnstrukturverdier og bruk av arealene. Dette er et viktig grunnlag for å trekke opp hovedprinsipper for å ivareta verdier og bruksmuligheter. I en 1. generasjons strategi er det også nødvendig å anvise virkemidler og oppfølgingstiltak gjennom bl.a. arealplanlegging etter plan- og bygningsloven, forvaltning og ikke minst i forbindelse med gjennomføring og utbygging. Dette innledende grønnstrukturarbeidet bør munne ut i forslag til videreføring som kan gi bedre grunnlag for mer kunnskapsbaserte og utfyllende senere generasjons strategiplaner.Det bør være like naturlig for kommunene å klarlegge strategier for vern og forvaltning av sine grønne verdier, som å ha strategier for bolig- og næringsutvikling, vegutbygging, energiforsyning, avfallsbehandling osv.

Direktoratet for naturforvaltning startet veiledningen om grønnstruktur som et ledd i Transportplanarbeidet for de 10 største byområdene – TP-10. I tilknytning til dette arbeidet ble det gitt ut en foreløpig veileder som i stor grad fokuserte på lokalisering av byfunksjoner og utforming av gang-, sykkel- og turvegnettet. (DN 1990) Foreliggende veileder har et bredere perspektiv. I tillegg til grønnstrukturens transportfunksjon, løfter den fram en rekke andre verdier og funksjoner som de grønne områdene har i byer og tettsteder. Det gjelder for naturmiljøet, som landskapsverdi, for rekreasjon, av klimahensyn og for å ivareta vannets bevegelser så langt det er mulig.

For Direktoratet for naturforvaltning (DN) er det aktuelt å utgi tilsvarende veiledere om marka-områdene ved byer og tettsteder og kultur-landskapet som en oppfølging av denne veilederen om grønnstrukturen.

Veilederen er utarbeidet av landskapsarkitekt MNLA dr. scient Anne-Karine Halvorsen Thorén ved Institutt for landskapsplanlegging, Norges Landbrukshøgskole og biolog cand. scient. Signe Nyhuus ved Senter for Utvikling og Miljø, Universitetet i Oslo i samarbeid med Direktoratet for naturforvaltning.

Landskapsarkitekt MNLA Tom Dyring har tegnet illustrasjonene. Professor Anne Brit Børve, stipendiat Trond Mæhlum og Faggr.leder Roger Roseth , alle ved Norges Landbrukshøgskole, har kommet med nyttige kommentarer til kapitlene om henholdsvis klima og vann. I tillegg har en rekke kommuner bidratt med materiale og informasjon. Vi takker alle bidragsytere for verdifull hjelp og informasjon.

Trondheim 1994

Peter Johan Schei
direktør

INNHOLD

I den første delen defineres grønnstrukturbegerpet. Det blir også gitt en kort innføring i hva som truer grønnstrukturen i norske byer og tettsteder og hvorfor grønn planlegging har aktualisert seg nå.

Del 1
Bakgrunnen for grønnstrukturplanlegging.

Bevar det grønne særpreget 7
Hva mener vi med grønnstruktur? 7
Grønn plan som strategi 8
Vi behøver grønn planlegging 10

I del to gis en oversikt over det kunnskapsfundamentet vi har til nå når det gjelder grønn planlegging i by- og tettstedsområder. Det viktige budskapet er at grønnstrukturen spiller en flerfunksjonell rolle i byer og tettbygde områder; til lek, rekreasjon og friluftsliv, som byformelement, som naturverdi, osv. Et slikt kunnskapsgrunnlag kan brukes målrettet som planleggingsredskap i grønnplanleggingen.

Del 2
Grønnstrukturens betydning – et fundament for grønn planlegging.

A. Landskapselementene en del av byens struktur 13
B. Urban natur 16
C. Friluftsliv, rekreasjon og lek 22
D. Grønnstruktur og transport 28
E. Grønnstrukturens betydning for lokalklima og luftkvalitet 30
F. Den blågrønne strukturen 32

Dersom grønnstruktur-spørsmålene skal få gjennomslag i kommunenes planlegging og areal-forvaltning behøves klare målsettinger og god forståelse av plan- og bygingsloven som virkemiddel. God organisering og ikke minst et mål-rettet arbeidsopplegg fra registreringer via analyser til plandokumenter og handling er også en viktig forutsetning.

Del 3
Strategisk planlegging for grønn struktur

Hvilke formål har grønnplanarbeidet 34
Med plan- og bygningsloven for grønn struktur 34
Viktige steg i grønnplanarbeidet 36

I den siste delen presenteres eksempler på grønnplan-arbeider som på ulike måter belyser de forannevnet spørsmålene fra målformuleringer, til bruk av kunnskapsgrunnlag og planleggings-metoder. Plan-eksemplene viser planer med forskjellige tilnærminger og bruksformål.

Del 4
Planeksempler

A. Sandefjords grønne plakat 39
B. Eksempel Oslo 50
C. Grønn plan for Mosjøflata i Vefsn kommune 58